

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

August 1934. a.

|| Nr. 8 ||

KAHETEISTKÜMNES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: F. Wellner.

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas . . . . . Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas . . . . . „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk.
1923 aastak. . . . . „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tal-	Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
1924—1931. a. à . . . . . „ 2.50	linna osak. nr. 609, E. Rahvapangas	Dokumentide kaotamise kuulu-
	nr. 991 ja Põllumeeste Keskpangas	tused 50 senti dokumendi pealt.
	nr. 728.	

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Perekonnanimede ja nimede eestistamisest uue Nimekorralduse seaduse järgi — Oskar Angelus	Lhk. 115
Poola omavalitsusest — L. Kahkra	„ 119
Vallavalitsuste tulude ja kulude kokku- võtted 1932./33 aruannete järele	„ 120
Kas vallakohus tagasi?	„ 125
Tööstusliku töö seadust tuuleb muuta — H. M	„ 127
Omavalitsuste päevauudiseid	„ 128
Küsimusi ja vastuseid	„ 128
Kuulutusi	„ 114

Kuulutatakse maksusetaks:

- 1) Jaan Pert (Pärt) hobusepass, väljaantud Konguta vallavalitsusest 25. juunil 1926. a. nr. 5 all.
- 2) Karl Lõokese hobusepass, väljaantud Väinjärve vallavalitsusest 27. okt. 1931. a. nr. 1784 all Kustas Potmannile (Kaitsem. 170532).

Vallavalitsustele.

Hobusepasside ja teiste dokumentide maksusetaks tunnistamisest on kõige kasulikum kuulutada meie ajakirjas „Maaomavalitsuses“.

„Maaomavalitsuse“ toimetus.

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.

„OMA“

**Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—**

toimetab

tule-,

elu-,

rahe-,

koduloomade-,

murdvarguse- ja

klaasikindlustusi

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41. telef. 3-44 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Karja tn. 3, telef. 437-59.

Rakveres, Viru Pangas, telef. 109.

Pärnus, Rüütli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pool üle maa.

Harju aj. maavalitsus

korraldab

vallasekretäride kutseksamid

politseikooli ruumides, Lai tn. 30. Eksamite algus 17. septembril kell 10. Eksamitele lubatakse isikuid, kes vastavad RT nr. 22 — 1926. a. avaldatud eksamikava § 3 nõuetele. Kirjalikud tempelmarigiga varustatud sooviavaldused lühikese elulookirjeldusega ja eksamikavas ettenähtud kõigi dokumentidega saata maavalitsusele hiljemalt 1. septembriks s. a. Hiljem antud avaldusi arvesse ei võeta. Eksaminantidel tuleb kaasa võtta kirjutustarbed ja raamatupidamise blanketid.

Eksamikava on avaldatud ajakirjas „Maaomavalitsus“ nr. 6 — 1926 a.

Harju aj. maavalitsus.

Perekonnanimede ja nimede eestistamisest uue Nimekorralduse seaduse järgi.

Oskar Angelus.

13. juunil s. a. pandi Riigivanema poolt dekreedina maksma Nimekorralduse seadus (RT 52 — 1934), missuguse seaduse maksmahakkamisega (30. juunil s. a.) kaotasid maksvuse Perekonnanimede võtmise seadus (RT 11 — 1926) ja Perekonnanimede muutmise seadus (RT 57 — 1930). Kõnesoleva seadusega maksmapandud kord läheb nii perekonnanimede võtmisel kui ka perekonnanimede ja nimede (eesnimede) muutmisel tunduvalt lahku senimaksnud korrast.

Uue seaduse peasihiks on perekonnanimede ja ka nimede eestistamisele kaasaaitamine, selle eestistamise hõlbustamise ja teatavate soodustuste andmise teel, millest lähemalt allpool.

Nimekorralduse seadus jaguneb nelja ossa: esimene (§§ 1—9) käsitleb perekonnanimede võtmist, resp. andmist nendele Eesti Vabariigi kodanikkudele, kellel puudub perekonnanimi, teine (§§ 10—18) perekonnanimede muutmist, kolmas (§§ 19—24) nimede (eesnimede) muutmist ja neljas (§§ 25, 26) — seaduse eluviimist.

Esimene osa, mis asendab endise Perekonnanimede võtmise seaduse, kõnesoleva küsimuse arutamisel ei oma tähtsust. Üldse peab ütleva, et sel osal puudub suurem praktiline tähtsus, kuna perekonnanimetata kodanikke leidub vaid üksikuid Petserimaa ja Naroova-tagustes vene valdades ja siin ning seal siseriigis, jällegi venelaste seas, kes sinna on asunud elama viimase 15 aasta jooksul piiriäärsetest maakohtadest. Need on isikud, kes kuidagi juhuslikult on jäänud perekonnanimetata, sest 1921. a. Seadusega Petserimaa ja Naroova-taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta (RT 26 — 1921) ja selle seaduse põhjal Vabariigi Valitsuselt samal aastal antud Määrusega Petserimaa ja Naroova-taguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse teostamise kohta (RT 58 — 1921) korraldati perekonnanimede küsitlus perekonnanimetata kodanikkude kohta. Et mõni üksik kodanik tol korral siiski jäi perekonnanimetata vaatamata siseministeriumi esindajate S. Sommeri, V. Ernitsa ja teiste energilisele tööle, on seletatav nähtavasti seega,

et vastav kodanik viibis perekonnanimede panemise ajal siseriigis, kus tähendatud seadus ei maksnud.

Perekonnanimede võtmine, resp. määramine on kõigile sellele vaatamata võetud uude seaduses, sest, esiteks, tuleb veel ette: a) juhtumeid, kus Eesti Vabariigi kodanikul puudub perekonnanimi (umbes 3—5 juhtumist aastas), ja b) veel rohkem juhtumeid, kus Eesti Vabariigi kodakondsusse võetud isikutel puudub perekonnanimi (enamasti vene valdades elutsevad „Nanseni passi mehed“), ja, teiseks, on perekonnanimede võtmise ja selle muutmise protseduuril palju ühist, mistõttu loeti otstarbekohaseks perekonnanimede asjad koondada ühte seadusse, nagu see, näiteks, on viidud läbi Soomes (Laki sukunimestä 23. detsembrist 1920).

Kuna jutt on perekonnanimede eestistamisest, olgu siin märgitud, et nimetatud Petserimaa ja Naroova-taguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse põhjal (§ 1 märkus) võisid selles seaduses ettenähtud lihtsustatud korras ja tähtajal erandina tol ajal maksvast Perekonnanime muutmise seadusest (RT 2/3 — 1920) perekonnanime muuta need Petserimaal ja Naroova-tagustes valdades elutsevad Eesti Vabariigi kodanikud, kellel oli võõrkeelse kõlaga perekonnanimi. Seda soodustust on ka kasutatud, kuid hoopis vähemal määral, kui seda võis loota, arvatavasti suurema kihutustöö puudumisel; pealegi puudus tol ajal üldiselt veel arusaamine perekonnanimede eestistamise tähtsusest. Kui praegu niisugust 1921. a. Petserimaa ja Naroova-taguste valdade kohta maksmapandud korda saaks ellu viia üle riigi, oleksid sellel muidugi head tagajärjed, kuid seda, minu arvates, mitmesugustel põhjustel teha ei saa.

Nimekorralduse seaduse teine osa (perekonnanimede muutmised), minu arusaamise järgi seaduse tähtsaim osa, käsitleb muuseas perekonnanimede eestistamist.

Eesti Vabariigi kodanikkude palvel võib Siseminister otsustada muuta nende perekonnanimed, kui selleks on mõjuvaid põhjusi. Niisuguste mõjuvate põhjuste hulka kuulub: 1. perekonnanime võõrkeelne kuju; 2. perekonnanime halb või

labane tähendus või perekonnanime halb kõla; 3. soov eristada perekonnanime, kui see on liiga laialt tarvitusel; -4. soov alal hoida sugukonnanime; 5. soov mitmest perekonnanime teisendist tarvitada ainult üht perekonnanime; 5. muud pp. 1—5 nimetamata põhjused, mida Siseminister peab mõjuvaiks (Nimek. s. § 10).

Seaduseandja on neist perekonnanime muutmise põhjustest eriti välja tõstnud p. 1 all tähendatud põhjuse, s. o. perekonnanime muutmise tema võõrkeelse kaju tõttu. Nimekorralduse seaduse § 12 viimase lõike põhjal on nimelt 5 kroonisest perekonnanime muutmise registreerimise kulust kahe aasta jooksul Nimekorralduse seaduse maksmahakkamise päevast arvates vabad need kodanikud, kes soovivad oma perekonnanime eestistada. Samade kodanikkude vastavad soovia avaldused ühes lisadega on tempelmaksuvabad samuti kahe aasta jooksul, arvates kõnesoleva seaduse maksmahakkamise päevast. Nii et ainus maks, mis tuleb tasuda perekonnanime eestistamisel kuni 1. juulini 1936, on Riigi Teatajas kuulutamise maks, mille suurus on praegu 2 krooni.

Kuna arvata võib, et perekonnanime eestistamine meil nüüd hõugu võtab, ja kuna seaduseandja tahe on seda eestistamist soodustada ja kergendada, saatis Siseministeeriumi administratiivlosakond kõigile omavalitsustele perekonnaseisuametnikkudele ringkirja, mille põhjal Siseministri nõusolekul võivad nüüdsest peale perekonnanime muutmise palveid vastu võtta ka omavalitsuste perekonnaseisuametnikud, kuna nad on inimestele kergesti kättesaadavad ja kuna nende poole kodanikkudel tuleb perekonnanime muutmisel niikuinii pöörduda perekonnaseisutunnistuste saamiseks (Nimekorralduse seaduse § 12 p. 2). Muidugi võivad kodanikud, kui nad seda soovivad, ka pöörduda otse Siseministeeriumi poole.

Omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude ülesanded sel alal piirduvad seejuures ainult avalduste vastuvõtmisega, kontrollimisega, kas kõik seadusega nõutud dokumendid on korras ja avaldusele juurde lisatud ja avalduse, lisade ja raha edasisaatmisega Siseministeeriumile, kelle võimkonda kuulub avalduste lahendamine.

Seega tuleb omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudele ülesandeid juurde, muidugi kui nad tahavad neid enda peale võtta, kohustada neid selleks ei saa. Sel-

lele vaatamata on väheusutav, et mõni omavalitsuse perekonnaseisuametnik keelduks uue ülesande täitmisest. Sarnast omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude arusaamist perekonnanime eestistamisest ministeerium ei eelda, vaid vastuoksa, on arvamisel, et need perekonnaseisuametnikud omaltpoolt aitavad kodanikkudele selgitada perekonnanime eestistamise tähtsust ja vajadust.

Nagu öeldud, seisab omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude ülesanne perekonnanime eestistamise (ja üldse muutmise) alal vastavate avalduste vastuvõtmises, kontrollimises ja edasitoimetamises, kusjuures see kontroll on ainult vormiline, mitte aga sisuline; viimane ülesanne kuulub täielikult Siseministeeriumile.

Et kodanikkudele kergendada perekonnanime muutmist, eriti eestistamise läbiviimist, milleks, nagu tähendatud, on vaja muuseas esitada perekonnaseisutunnistus, on Nimekorralduse seaduse elluviimise juhtnöörides (RT 56 — 1934) nähtud ette niisugune kord, et omavalitsuse perekonnaseisuametnik märgib perekonnaseisutunnistusele ka andmed selle kohta, kus isiku sünd, tema laste sünid ja tema abielu on kantud perekonnaseisuraamatuisse (nagu seda juba pikemat aega teeb Tallinna linna perekonnaseisumet), ära tähendades, missuguste dokumentide põhjal need andmed on märgitud perekonnaseisutunnistusele. Säärase andmetega varustatud perekonnaseisutunnistuse esitamise korral ei ole kodanikul enam vaja esitada ametlikke teatisi selle kohta, kus tema ja tema laste sünid ja tema abielu on kantud perekonnaseisuraamatuisse (Juhtnööride § 2). See kord lähtustab asjaajamist kodanikkudele, mistõttu omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudel tuleks perekonnaseisutunnistuste väljaandmisel pärida kodanikkudelt (juhul kui nad ei esita avaldust perekonnaseisumetniku kaudu), milleks nad perekonnaseisutunnistust vajavad ja, kui selgub, et seda vajatakse perekonnanime muutmiseks, varustada perekonnaseisutunnistus kõnesolevate andmetega.

Perekonnanime eestistamise avalduste vastuvõtmisel tuleb omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudel eriti silmas pidada järgmist.

Perekonnanime muuta, järelikult ka eestistada, võib üksnes Eesti Vabariigi kodanik. Maksvuse kaotanud Perekonnanime muutmise seadus (RT 57 — 1930)

nägi ette muuseas ka tunnistuse esitamist kodakondsuse kohta (§ 2 p. 1). See nõudmine on nüüd ära langenud, kuna: 1) perekonnakirjad peetakse ainult Eesti Vabariigi kodanikkude kohta ja kodakondsusest lahkunute perekonnakirjad suletakse (Perekonnaseisu sead. § 1, RT 191/192 — 1925), ja 2) perekonnanimede muutmisel tuleb esitada perekonnaseisutunnistus (Nimekorralduse sead. § 12 p. 2). Samadel motiividel on ära langenud ka nõudmine eritunnistuse järgi perekonnaseisu ja alalise elukoha kohta, ka need andmed leiduvad perekonnaseisutunnistusel. Olgu siin tähendatud, et omavalitsuste, eriti aga valla perekonnaseisuametnikud perekonnakirjade korraldamisel kipuvad patustama, sageli juhtub, et neid korraldatakse ka välismaalastele (kodakondsusetud on Riigikohtu seletuse järgi samuti välismaalased, vt. Riigik. ots. 27. sept./14. okt. 1927, nr. 35).

Perekonnanimede eestistamise soov eeldab kaht momenti: muuta kavatsetav perekonnanimi peab olema võõrapärane ja soovitud uus perekonnanimi peab olema eestipärane. See ei tähenda sugugi veel, et nii vana kui ka uus perekonnanimi peab väljendama mingisuguse mõiste; Goethe on kahtlemata saksapärase perekonnanimi, kuid ei tähenda midagi, Lauri jällegi on eestipärane, kuid samuti tähenduseta perekonnanimi. Eestipärane perekonnanimi peab kõlalt ja kujult olema eestipärane. Muidugi võib juhtuda, et tekib selle küsimuse lahendamisel kahtlusi. Sarnasel puhul peaks omavalitsuse perekonnaseisuametnik küsima Siseministeeriumi arvamust, või aga juhtima kodaniku Siseministeeriumi poole, sest Nimekorralduse seaduse elluviimise juhtnööride § 9 järgi otsustab küsimuse, kas soovitud uus perekonnanimi ja muuta kavatsetav perekonnanimi on eestipärased, Siseminister, kahtluse korral ära kuulates keeleteadlaste arvamust. Küsimus on muidugi makside tõttu tähtis: ühel juhul tuleb tasuda vaid 2 krooni, teisel aga 7 krooni pluss tempelmaks.

Raskusi võib veel tekkida omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudel perekonnanimede eestistamise avalduste vastuvõtmisel: nemad ei tea, kas soovitud uus perekonnanimi on kantud perekonnanimede kaitseregistrisse või mitte.

Nimekorralduse seaduse § 18 järgi seatakse Siseministeeriumis sisse perekonnanimede kaitseregister, kuhu endid võivad lasta kanda kõik need kodanikud

ja nende õigusjärglased, kes on oma perekonnanimi eestistanud pärast 17. detsembrit 1919, s. o. pärast esimese Perekonnanimi muutmise seaduse (RT 2/3 — 1920) maksimahakkamist. Perekonnanimede kaitseregistrisse kandmise kuludeks tuleb selleks soovi avaldanud isikul tasuda 25 krooni, missuguse summa saabumise päevast Siseministeeriumi loetakse vastav perekonnanimi võetuks tähendatud registrisse. Kaitseregistri mõte seisab selles, et kodaniku perekonnanime, mis on kantud registrisse, ei saa anda teistele, välja arvatud tema sugulased. Paljud kodanikud, kes on eestistanud oma perekonnanimi, soovivad jätta selle perekonnanimi ainult endale ja oma perekonnale ja ei taha, et seda võiks õigaks endale valida ja kandma hakata; seejuures aga puudub paljudel kodanikkudel võimalus uurida Riigi Teataja lisasid, et vaadata, kas keegi pole avaldanud soovi kanda nende perekonnanimi. Kaitseregistri alusel Siseministeerium ise valvab selle järele, et kaitseregistrisse kantud kodanikkude perekonnanimed ei saa anda teistele, neile sootuks võõrastele inimestele. Kaitseregistri siseseadmise mõte seisab muidugi selles, et ka selle abinõu abil õhutada kodanikke perekonnanimede eestistamisele, sest soov välja paista teiste seast kas või algupärase perekonnanimi, on väga imelik.

Kuigi perekonnanimede kaitseregistri olemasolu võib üksikutel juhtudel tekkida arusaamatusi, siis tuleb tähendada, et neid arusaamatusi võib juhtuda ka ministeeriumis. Oletame, et X. soovib endale võtta perekonnanimi, mis kaitseregistrisse pole veel kantud. Ministeerium kuulutab perekonnanimi muutmise soovist R. Teatajas (Nimek. sead. § 14), kutsudes üles asjast huvitatud isikuid kolme kuu jooksul kirjalikult teatama oma vastuväidlused kavatsetavale perekonnanimi muutmisele. Selle kolme kuu jooksul esitab aga J., kes endale varem on võtnud X. poolt soovitud eestipärase perekonnanimi, sooviavalduse kanda tema perekonnanimi kaitseregistrisse. Teha pole midagi, ja X-le tuleb teatada, et Nimek. sead. § 18 põhjal ei saa talle anda soovitud uut perekonnanimi. Omavalitsuste perekonnaseisuametnikud võivad rahulikult vastu võtta perekonnanimede eestistamise avaldusi, endale muret sünnitamata, kas soovitud perekonnanimi on kaitseregistrisse kantud või mitte, sellest teatab sooviavaldajale juba Siseministeerium. Üldiselt võib arvata, et kaitsere-

gistrisse kantavate perekonnanime arve ei paisu suureks võrdlemise kõrge maksu (25 kr.) tõttu.

Nimekorralduse seaduse § 17 ja juhtnõu § 5 järgi maksab perekonnanime muutus ka abikaasa ja alla 18-aastaste vallaliste laste kohta, üle 18-aastaste vallaliste laste kohta aga ainult siis, kui nad on ühinenud vanemate sooviavaldusega, missugust ühinemist need lapsed võivad avaldada allkirja andmisega vanemate poolt esitatud sooviavaldusel. Sellest järgneb: 1) et abielus olivad lapsed ei saa ühineda vanemate sooviavaldusega, vaid peavad perekonnanime muutmist algatama iseseisvalt üldise korra järgi, ja 2) et lapsed ei saa esineda ühise sooviavaldusega, kui ükski vanematest ei ela, samuti ka siis, kui vanemad ei esita sooviavaldust. Olgu siinkohal tähendatud, et abielus olija perekonnanime võib muuta ainult abikaasa nõusolekul (Nimek. sead. § 11), missugust nõusolekut abikaasa võib avaldada allkirja andmisega teiste abikaasa poolt esitatud perekonnanime muutmise sooviavaldusel (juhtn. § 8).

Perekonnanime muutmise otsuse põhjal, mis Nimekorralduse seaduse § 16 alusel saadetakse vastavale perekonnaseisuametile, politseiasutusele ja omavalitsusele, teeb perekonnaseisumetnik vastavales aktiraamatutes ja perekonnaregistris sellekohased märkused: aktiraamatutes — vastava akti äärel, perekonnaregistris — märkuste lahtris. P

Lõpuks veel paar üldist märkust perekonnanime eestistamise kohta.

Kuna Nimekorralduse seaduse § 10 järgi loetakse perekonnanime muutmise mõjuvaks põhjuseks muu seas perekonnanime halb või labane tähendus või perekonnanime halb kõla (p. 2), soov eristada perekonnanime, kui see on liiga laialt tarvitusel (p. 3), soov mitmest perekonnanime teisendist tarvitada ainult üht perekonnanime (p. 5), siis loomulikult ei saa perekonnanime eestistamisel võtta endale uueks perekonnanimeks sarnast, mis annab jällegi põhjust muutmiseks oma halva kõla, liiga laialt tarvitusel olemise jne. tõttu. Samuti ei saa uue perekonnanimena võtta tuntud tegelase või üldtuntud sugukonna perekonnanime, sest Nimekorralduse seaduse § 13 järgi võib Siseminister sarnasel korral perekonnanime muutmise keelduda.

Seaduseandja, perekonnanime eestistamist hõlbustades maksude ärajätmisega, tõmbas siiski piiri sellele hõlbustu-

sele: maksud jäävad ära (välja arvatud R. T. kuulutamise maks) kahe aasta jooksul seaduse maksmahakkamise päevast arvates. Seega taheti anda tuge perekonnanime eestistamisele, sest kui see maks üldse oleks ära jäetud, läheks asi samuti tigusammul edasi nagu seni. Meie inimesed käivad kahjuks veel tihti põhimõtte järgi: miks ma pean täna tegema seda, mida ma võin sama hästi teha ka homme! Minu arusaamise järgi seda küllalt pikka kaheaastast tähtaega ei pikendada, sest on selge, kui nüüd ei suudeta asjale hoogu anda, siis ei suudeta seda teha ka hiljem. Seda tuleks meelde tuletada kodanikkudele ja neid virgutada ülesaamiseks ülehommse teotsemise põhimõttest.

Kui seaduseandja vabastas kodanikke maksudest perekonnanime eestistamisel, siis tegi tema seda kahel motiivil: 1) eestlasel olgu eestipärane perekonnanime ja 2) võõrkeelsed perekonnanimed pole eestlaste enda võetud, vaid on neile pandud. Sel puhul lubatagu mulle mõned märkused. Perekonnanime Lilleoja, Roosiorgi jne. on küll väliselt eestipärased, vähemalt kujult ja kõlt, kuid nad ei ole seda sisult ja tuletavad meelde Blumenbachi ja Rosenthali. Omal ajal armastati sarnaseid perekonnanimesid, neid loeti poeetilisteks ja romantilisteks. Meie ajale ja meile tunduvad nad magusadena, võõrastena, vaatamata oma eestipärasele kujule. Muidugi ei saa perekonnanime eestistamisel niisuguste perekonnanime võtmise sooviavaldusi valitud uue perekonnanime tõttu tagasi lükata — nad on eestipärased, kuid võiks kodanikkude soovitada võtta vähem magusamaigulisi perekonnanimesid. Seaduse eesmärk on anda eestlasele eestipärane perekonnanime, venelane, sakslane, rootslane, lätlane jne. jäägu oma perekonnanime juurde. Pole mingisugune häbiasi olla venelane, sakslane jne., häbist võib aga küll juttu olla oma rahvuse salgamisel (mis alati sünnib teatava kasu taotlemise sihiga) ja selleks perekonnanime muutmisel. Ja kui arvatakse, et ümberrahvastamine algab perekonnanime muutmise, siis on see suur eksitus. Väline silt ei muuda vaimu. Olukorra inimesed aga pole väärtuslikud ei endale ega ühiskonnale.

Perekonnanime muutmine on tähtis toiming, selle otsustamine, eriti uue eestipärase perekonnanime valik ei tohiks toimuda ülepeakaela, sest selle valikuga

seotakse mitte ainult ennast, vaid ka järeletulijaid. Ei tohi asuda seisukohal, et kui uus perekonnanimi ei meeldi, siis võib teda jälle muuta. Perekonnanimi pole särk, mida võib vahetada kord päevas või nädalas. Siseministerium, kelle poole on mõnel korral pöördutud soovivaldusega muuta muudetud perekonnanime, sarnaseid palveid ei rahulda, kui selleks pole väga kaaluvaid põhjusi.

Võib olla oleks õiglasem olnud, kui samade soodustuste osaliseks nagu perekonnanimede eestistamiseks oleks saanud ka perekonnanimede muutmised nende halva tähenduse tõttu, sest ka nende suhtes peab ütleva, et nad pole võetud vabal tahtel, vaid on sunniviisil antud. Võib olla, et sarnane soodustus kord ka pannakse maksma.

Mis nüüd puutub nimedesse, siis tuleb kõigepealt tähendada, et sõna nimi pole kõige õnnelikumalt valitud, eesnimi oleks olnud kahtlemata selgem. Kuid meie seaduseandluses on termin nimi eesnimi mõttes juba läbi lõõnud ja seda tuli arvestada.

Nimede eestistamise kohta maksab kõik, mis on eelpool tähendatud perekonnanimede kohta. Nimede muutmise sünnib üldse Nimekorralduse seaduse järgi samade põhimõtete alusel nagu perekonnanimede muutmise, selle vahega, et nime muutmise puudutab ainult üht isikut ja mitte tervet perekonda, ja et nime muutmise loomulikult ei saa sisse seada kaitseregistrit. Nimede suhtes tuleb kindi pidada üldistest nimede kohta maksvastest eeskirjadest, mille järgi, näiteks ei saa anda tütarlapsele poisilapse nime ja ümberpöördult.

Kuna avalduste vastuvõtmine ja edasiandmine sünnib kodanikkude huvides, ilma et seadus kohustaks omavalitsuste perekonnaseisuametnikke seda tegema, siis langevad posti- ja saatekulud kodanikkudele, ja ainult juhul, kui volikogu otsustab need kulud omavalitsuse kanda võtta, võib avalduste edasisaatmine ühes lisade jarahaga sündida omavalitsuse kulul.

Poola omavalitsusest.

L. Kahkra.

Võttes vaatlemisele Poola vabariigi (Rzeczpospolita-Polska) omavalitsusliku korralduse, mis mitmel korral läbi elanud muudatusi — kuni viimase 23. märtsi 1933 aasta üldreformini, on muidu raske saada õige ettekujutuse poola praeguse aja omavalitsusliku organisatsioonist, kui meie vähe ei peatu mõningate riiklike korralduste tähtsamate üksikjoonte juures.

Poola vabariik kerkis maailmasõja, Vene suure revolutsiooni ja Kesk-Euroopa sõjalise ja majandusliku kokkuvarisemise tagajärjel. Ta kuulub nagu Eestigi Euroopa uute riikide hulka.

Poola vabariigi uueks sünnipäevaks on 11. november 1918. a.

Maa-alalt ja rahva arvult omab Poola vabariik Euroopa suurriikide peres kuenda koha.

Poola omab tänapäev pindala 388.328 km² suuruses (ilma Danzigita, mis võtab oma alla 1920 km² pindala). End. venele kuuluv Poola osa võttis oma alla 262.025 km², end. Austria osa 80.089 km² ning Saksa (Preisimaa) osapind 46.214 km².

Elanikke oli 1931. a. rahvalugemisel

üle 31 miljoni. Elanike arv Poolas kasvab õige ruttu: 30. septembri 1921. a. andmetel oli 27.192.674 elanikku (1. jaan. 1928. a. juba 30.212.962); keskmine juurkasv aastas ligikaudu 500.000 inimest ehk 13,7%. Iga saja meeskodaniku peale tuleb 107 naist.

Rahvastikust moodustavad poolakad umbes kahe kolmandiku — üle 21 miljoni, s. o. umbes 70% kogu rahvastikust. Teisel kohal ukrainlased, ligikaudu 15% (4,7 miljoni). Kolmandal — juudid ligikaudu 8% (2,5 miljoni), valgevenelased ligikaudu 4% (1,3 miljoni), sakslased umbes 3% (906.000) ja teised rahvused, nagu leedulased, venelased, tšehhid jne., keda kogub ühtekokku umbes 0,6% (vähe üle 181.000).

Umbes 27.000.000 kogu maailmas elavaist poolakaist elutseb umbes 21 miljoni oma riigis, ülejäänud mujal.

Oma ülespidamist leiavad põllupidamises, kalanduses ja metsaasjanduses 65%, tööstuses — 14%, kaubanduses — 8% ja teistes kutsetes 13%. Kuigi Poola tööstus on hästi arenenud, jääb ta siiski põllumajanduslikuks maaks.

(Vt. järg lk. nr. 122.)

Vallaomavalitsuste tulud

1932/33. a. aru

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
1. Maksud:										
1. Kinnisvaramaksu osad . . .	62.675.—	11,96	81.999.—	27,09	42.568.—	11,90	33.493.—	16,41	57.985.—	13,41
2. Tulumaksu osad	27.075.—	5,17	12.043.—	3,98	21.806.—	6,07	16.650.—	8,16	21.151.—	4,89
3. Vallaomaval. maksud . . .	288.908.—	55,16	151.303.—	49,98	200.632.—	56,09	127.217.—	62,33	200.623.—	46,41
4. Erimaksud dokumentidelt . .	1.224.—	0,23	882.—	0,29	674.—	0,19	2.470.—	1,21	1.388.—	0,32
5. Muud maksud	15.936.—	3,04	370.—	0,12	6.805.—	1,91	7.877.—	3,85	16.712.—	3,87
Kokku ptk. I	395.818.—	75,56	246.597.—	81,46	272.485.—	76,16	187.707.—	91,96	297.859.—	68,90
2. Valla kapitalid	2.824.—	0,54	1.308.—	0,43	2.908.—	0,81	448.—	0,22	10.081.—	2,33
3. Valla varandused	13.253.—	2,53	15.798.—	5,22	5.500.—	1,54	472.—	0,23	11.096.—	2,57
4. Valla ettevõtted	2.199.—	0,42	1.320.—	0,44	4.815.—	1,35	390.—	0,19	73.—	0,01
5. Toetused	2.643.—	0,50	10.147.—	3,35	347.—	0,10	120.—	0,06	11.982.—	2,77
6. Kulude tasu	16.281.—	3,11	10.854.—	3,59	2.327.—	0,65	3.108.—	1,52	10.495.—	2,43
7. Kavatsatud laenud	64.596.—	12,33	8.314.—	2,75	39.500.—	11,04	3.400.—	1,67	53.088.—	12,29
8. Mitmesugused tulud	26.253.—	5,01	8.833.—	2,76	29.860.—	8,35	8.467.—	4,15	37.629.—	8,70
Tulude kogusumma	523.867.—	100%	302.721.—	100%	357.742.—	100%	204.112.—	100%	432.303.—	100%
Kulude nimetus										
1. Vallavalitsus	151.331.—	30,62	94.186.—	33,22	110.318.—	33,24	92.512.—	47,30	136.424.—	34,14
2. Vallakohus	4.389.—	0,89	2.829.—	1,00	4.156.—	1,25	4.688.—	2,39	4.320.—	1,08
3. Rahvaharidus	179.703.—	36,36	90.050.—	31,76	117.958.—	35,53	65.267.—	33,33	116.169.—	29,07
4. Hoolekanne	86.424.—	17,49	68.039.—	23,99	50.639.—	15,26	15.260.—	7,79	96.141.—	24,06
5. Heaolu	3.904.—	0,79	5.428.—	1,91	3.836.—	1,16	7.037.—	3,59	6.336.—	1,59
6. Vallakapitalid	1.925.—	0,39	1.793.—	0,64	20.366.—	6,14	1.100.—	0,56	3.815.—	0,95
7. Valla üldvarandused	1.766.—	0,36	1.515.—	0,53	1.952.—	0,59	—	—	11.943.—	2,99
8. Valla ettevõtted	1.923.—	0,39	883.—	0,32	3.623.—	1,09	—	—	40.—	0,01
9. Valla võlad	54.070.—	10,94	14.219.—	5,01	12.821.—	3,86	3.959.—	2,02	22.281.—	5,58
10. Mitmesugused kulud	8.348.—	0,68	4.062.—	1,43	5.477.—	1,65	4.620.—	2,34	2.122.—	0,53
11. Tagavarasummad	486.—	0,09	536.—	0,19	768.—	0,23	1.349.—	0,68	—	—
Kulude kogusumma	494.269.—	100%	283.540.—	100%	331.914.—	100%	195.792.—	100%	399.591.—	100%

ja kulude kokkuvõtted

nnete järele.

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
15.180.—	6,80	114.585.—	16,25	24.370.—	14,88	63.947.—	14,04	87.433.—	13,87	53.652.—	13,15	637.887.—	14,48
16.455.—	7,37	34.892.—	4,95	8.348.—	5,10	20.959.—	4,60	37.478.—	5,95	26.943.—	6,60	243.800.—	5,53
135.258.—	60,61	359.405.—	50,97	81.099.—	49,51	219.718.—	48,25	321.469.—	51,03	201.334.—	49,36	2.286.966.—	51,91
283.—	0,13	2.153.—	0,31	580.—	0,35	866.—	0,19	1.496.—	0,24	1.336.—	0,33	13.352.—	0,30
2.454.—	1,10	8.198.—	1,16	3.788.—	2,31	10.492.—	2,31	17.825.—	2,83	15.347.—	3,76	105.804.—	2,40
169.630.—	76,01	519.233.—	73,64	118.185.—	72,15	315.982.—	69,39	465.701.—	73,92	298.612.—	73,20	3.287.809.—	74,62
1.194.—	0,54	21.299.—	3,02	2.154.—	1,32	6.850.—	1,50	34.181.—	5,43	24.282.—	5,95	107.529.—	2,4
1.418.—	0,63	28.127.—	3,99	9.998.—	6,10	18.391.—	4,04	10.353.—	1,64	18.964.—	4,65	133.370.—	3,03
148.—	0,07	5.900.—	0,84	31.—	0,02	850.—	0,19	3.176.—	0,50	120.—	0,03	19.022.—	0,43
875.—	0,39	827.—	0,12	1.659.—	1,01	32.—	0,01	952.—	0,15	400.—	0,10	29.984.—	0,68
3.214.—	1,44	15.137.—	2,15	3.055.—	1,86	11.867.—	2,61	10.056.—	1,60	10.195.—	2,50	96.589.—	2,19
37.054.—	16,60	58.241.—	8,26	9.765.—	5,96	51.883.—	11,39	35.850.—	5,69	25.534.—	6,26	387.225.—	8,79
9.634.—	4,32	56.298.—	7,98	18.962.—	11,58	49.479.—	10,87	69.712.—	11,07	29.810.—	7,31	344.487.—	7,82
223.167.—	100%	705.062.—	100%	163.809.—	100%	455.334.—	100%	629.981.—	100%	407.917.—	100%	4.406.015.—	100%
71.128.—	33,44	252.538.—	38,11	60.970.—	41,22	171.791.—	41,69	193.898.—	34,46	148.686.—	39,98	1.483.782.—	36,41
2.303.—	1,08	7.419.—	1,12	3.620.—	2,45	6.135.—	1,49	6.306.—	1,12	5.387.—	1,45	51.552.—	1,27
96.253.—	45,25	201.558.—	30,41	29.574.—	20,00	100.376.—	24,36	216.660.—	38,51	106.559.—	28,65	1.320.127.—	32,40
29.494.—	13,87	111.876.—	16,88	34.853.—	23,56	71.553.—	17,37	75.629.—	13,44	72.273.—	19,43	712.181.—	17,48
1.809.—	0,85	7.476.—	1,13	1.634.—	1,10	4.314.—	1,05	9.557.—	1,70	5.534.—	1,49	56.865.—	1,40
—	—	9.249.—	1,40	250.—	0,17	13.803.—	3,35	4.322.—	0,77	263.—	0,07	56.886.—	1,40
—	—	10.724.—	1,62	10.050.—	6,80	7.816.—	1,90	13.082.—	2,33	7.425.—	2,00	66.273.—	1,63
4.—	0,00	4.886.—	0,74	—	—	—	—	2.089.—	0,37	—	—	13.448.—	0,33
8.629.—	4,06	48.945.—	7,39	5.038.—	3,41	27.836.—	6,75	33.874.—	6,02	24.113.—	6,48	255.785.—	6,27
2.983.—	1,40	6.624.—	1,00	1.893.—	1,28	8.420.—	2,04	5.721.—	1,02	1.429.—	0,38	51.699.—	1,26
97.—	0,05	1.366.—	0,20	20.—	0,01	—	—	1.490.—	0,26	228.—	0,07	6.340.—	0,15
212.700.—	100%	662.661.—	100%	147.902.—	100%	412.044.—	100%	562.628.—	100%	371.897.—	100%	4.074.938.—	100%

Suurlinne on Poolas 6: Varssav — 1.100.000, Lodz — 580.000, Lvov — 240.000, Krakov — 192.000, Poznan — 237.000 ja Vilno — 180.000 elanikuga.

Haridusolud uuestiärrganud Poolas, mis maailmasõjani olid haletsemisväärses seisukorras, eriti vene maa-alal, seega väljaarvatud lääne maa-ala, kus maksis koolisundus, millega taotleti saksa vaimu ja mõjudekohaselt ümberrahvustamise sihti, hakkasid omavalitsusteasutuste ellukutsumisel paranema.

Kongress-Poola pinnal 1819. aastal oli ainult üks algkool 2.601 elaniku kohta, kuna 1914. a. üks kool vaid 28.040 elaniku kohta.

Võõraste võimukandjate valitsuse ajajärgul näiteks isegi Varssav muutus päris kirjaoskamatuks linnaks, millel isegi juba 19 sajandi alul oli täiesti tasuta kogukonnakoole nii suurel arvul, et teostati üldine koolikohustus.

1910. aastal Varssavis käis kooliealistest lastest koolis 13%, kuna 1926/27. a. tõusis see 92%.

1918. aastal kuulutati välja üldine ja tasuta algkooliharidus; rahvusvähemusele anti õigus avada koole ja tarvitada neis oma emakeelt.

Riik maksab õpetajate palgad kõigis avalikes rahvakooles, kogukonnad kannavad hoone, õppeabinõude, kütte, valgustuse jne. kulud. Rahvakoolide tarviduste eest hoollitsevad omavalitsused.

Rahvakooli seaduse järele koolikohustus algab seitsmenda eluaasta möödumisega.

Koolivõrk peab olema selliselt jaotatud, et ühelgi lapsel ei tuleks käia üle kolme kilomeetri lähema koolini. Praegu ainult alla kahe protsendil lastel on veel pikem kui 3 kilomeetrit pikune koolitee.

Rahvaharidusühingute kaudu, milliste eest hoolt kannavad kogukonnad, eriti maal, kus see koondub rahvamajadesse ning talupoeglikesse noorteühinguisse, teostatakse hoogsalt kultuurset elu ja likvideeritakse jõudu mööda täiealiste kirjaoskamatust.

Ühiskondliku hoolekande küsimused on korraldatud 16. augusti 1923. aasta seaduse määrustega.

Ühiskondliku hoolekande kohustus lasub peajasjalikult kogukondlikel omavalitsustel. Riik kannab ainult need hoolekande kulud, mis ületavad kogukondlike omavalitsuste aineliste võimaluste piirid.

Et saavutada õiguse hoolekandele, Poola vabariigi kodanikud peavad vähemalt aasta viibima kogukonnas.

Kõrgem võim ühiskondliku hoolekande küsimustes kuulub töö- ja hoolekande ministereeriumile.

Kui kogukondlik omavalitsus ei täida korralikult oma kohuseid, võib töö- ja hoolekandeministreeerium kokkuleppel sise-ministreeeriumiga teostada tegeliku vajaduse piires korraldusi asjaomase omavalitsusüksuse kulul.

Põhiseaduse järgi, mis võeti vastu 17. märtsil 1921. aastal ja mis rajatud rahva suveräniteedile, on Poola demokraatlik ja parlamentaarne vabariik. Presidendi võimu suurendati 1926. aastal. Rahvaalgatus ja rahvahääletamine on tundmatud instituudid Poola põhiseadusele. Et kõrgem võim põhiseaduse järgi kuulub rahvale, siis seda teostatakse vastavate organite: — seadusandlikul alal — seimi ja senati valitsemise — presidendi ja valitsuse ning õigusemõistmise alal — rippumatute kohtute kaudu.

Huvitav on eeskiri, mille järgi ametivõimude — ka omavalitsuste — mitte seadusepärasest tekkinud kahjude eest vastutavad riik ja omavalitsused ühiselt süüdlastega.

Põhiseadus võimaldab kohalikule omavalitsusele ka majandusliku omavalitsuse majanduselu üksikutel aladel.

Poola põhiseadus tunnistab põhimõttena valitsemisviisi, mis on rajatud omavalitsusüksuste võimuküllusele.

Ajajärk peale maailmasõja ja revolutsiooni oli demokraatlik. Omavalitsustes püüti asjaajamist põhimõtteliselt rajada sellele, et seadustega ametnike tegevust täpsusteni mitte normeerida, võimaldades kohapealsetel tegelastel toimida rohkem vabamalt ja oma äranägemise järgi. Ka puudus aeg päevapealt nende tegevust seadustega ja eeskirjadega reguleerida: oli vaja luua selleks rahulikkude olukorda ja teha ettevalmistusi ja eeltöid. Kui vene-austria-saksa riigid maailmasõja lüüasaamise tagajärjel sattusid korralagedusse, hakkasid poolakad ilma ühegi eeskirjata arendama erilise agarusega tegevust omavalitsuse neil aladel, millest nad kaua aastaid olid kas päris eemaldatud või võtsid osa väga piiratult. Nii võtsid poola kodanike komiteed hoogsalt kogu maal omavalitsuse oma kätte. Omavalitsused muutusid valitsemise keskusiks, mis omariikluse rajamisel, nagu meilgi mängisid suurt osa.

Linnade, maakondade ja maakogukondade omavalitsuse korraldus põhjenes saksa, vene ja austria seadustel.

Vene valitsus ei usaldanud anda poolakatele omavalitsuslikku korraldust ja isegi lasta võtta osa omavalitsuslikust tööst. Nii Varssav oli ainsaks linnaks kuni 1916. aastani Euroopas, kus üldse ei olnud mingisugust omavalitsust, kuna linnavalitsuse moodustasid tsaarivalitsuse poolt määratavad vene rahvusest isikud — ilma igasugu kohalike elanike osavõututa. Seejuures vene valitsus ei olnud lubadustega — võtta poolakatel osa omavalitsuslikust tööst — sugugi kitsi, mis kordusid 1905. aastast alates ikka sagedamini. Kuid lubadused jäid ainult lubadusteks. Nagu saatuse ironia tõttu ainult maailmasõja ajal asuti nende lubaduste täitmisele vene paanilise sõjaväe taganemise eelõhtul, kus poolakatele vene keisri ja jumala armust annetati väga tähtsusetat omavalitsuseseadus, mis pole ka kunagi astunud jõusse. Poola omavalitsuslik korraldus vene ajal baseerus VSK II k. j. I „utšreždenie upravlenija gubernii tsarstva polskago“.

Palju parem polnud olukord ka varem Preisimaale kuuluval territooriumil. Seal oli küll omavalitsus, kuid saksa rahvas moodustas seal aga jõuka vähemuse, tegeledes äri ja väiketööstuse alal, mis andis valitseva kolmeklassilise valimise süsteemi tõttu sakslastele omavalitsustes, eriti linnades, rõhuva enamuse, kuna poolakad olid vaesed töölised ja käsitöölised, kellel raske, kui mitte päris võimatu, oli saavutada nimetamisväärsset esindust kogukonna omavalitsuses.

Preisi 1891. a. kogukonnaseaduse järel oli kogukonna täidesaatva võimu esindajaks valitsuse ametnik. Piiratud valimisõigus takistas poolakatel omavalitsuslikes asjus midagi positiivset saata korda.

Preisi 1808. a. liberaalne linnaseadus (n. n. Steini linnaseadus), kus oli ettenähtud valitud volikogu ühes valitud linnavalitsusega, muudeti 1853. a. lõplikult, milline olukord kestis kuni maailmasõjani. Poola omariikluse ajal võeti see seadus uuesti tarvitusele Ida-Preisi provintsidest, milles muudeti vaid aastal 1921 siseministeriumi eeskirjaga määrused kogukonna liigete ning valimiskorra suhtes.

Endisel Preisi territooriumil on püsinud alal endine maakonnaavalitsus, kusjuures omariikluse algaastail kaotati tsensuslik süsteem.

Ainult autonoomses Galiitsias oli poola rahvusel suur mõju omavalitsustele enne maailmasõda.

Austrias kuni maailmasõjani maksis

1849. a. põhimõtetele rajatud krahv Stadioni liberaalne (1848. a. revolutsiooni mõjutised) kogukonnaseadus (Gemeindevorordnung) nii linna kui ka maa kohta, millega rajati valitud kogukonnaesitis iseiseisva teotsemisõigusega. Valimisõigus ei olnud üldine, sellise õiguse omasid ainult maksumaksjad.

Poola linnad olid heakorra poolest, eriti enamjagu vene-poola linnu, haletsemisväärt halvas seisukorras. Nii pooltes linnades alla viiekümne tuhande elaniku ei olnud mingit valgustust, rääkimata kanalisatsioonist, tänavraudteest, haiglatest ning kooliasjandusest, mis ei kannatanud välja üldse mingit arvustust.

Nende ridade kirjutajal oli juhus Poolas viibimise ajal tutvuneda omavalitsuste ja neile alluvate asutustega, eriti haiglatega.

Neist huvitavamad olid laste- ja silmahaiglad, mis seadeldise ja ehituse poolest vastavad täielikult viimase aja arstiteaduse nõuetele.

Huvitav on Varssavi tervishoiukontroll. Linn on jagatud tervishoiupiirkondadesse ja igas rajoonis on tervishoiukontroll. Linn on jagatud tervishoiupiirkondadesse ja igas raioonis on kontrollpunkt, kus kõik selle rajooni elanikud on registreeritud. Täielik kartoteeg võimaldab igal ajal täpse ülevaate elanikkonna tervislikust seisukorrast. Kontrollpunktides on alaliselt ametnik, kes istub klaasist seinaga taga ja on selle tõttu haigetest külastajatest eraldatud. Varssavi veevärk on suurepärane. Varssavi oli Vene-Poolas ainuke linn, millel oli kanalisatsioon, mis on seletatav Varssavi elanike kaudse mõjuga vene valitsuse esindusele ja heade poola ametnike tegevusega, kes küll asudes linnaomavalitsuse alamatel kohtadel, oskasid ka venestamise kõige ägedamal ajajärgul end väärikalt panna maksma. Praegu teenivad need poola insenerid veevärgis, kes vene ajal seal teotsesid väikeste ametnikena, juhtivatel kohtadel.

Vesi linna jaoks võetakse Visla jõest ja pumbatakse mitmesse kümnesse betoonist ehitatud basseini, kus see liivaga filtreeritakse ja juhitakse edasi linna torustikku. Basseinid on nii ehitatud, et neid võidakse mõne minuti jooksul tühjendada ja sama aja kestel uuesti täita. Siinkohal pean tähendama, et aastat paar-kolm tagasi veevärki täiendati, automatiseeriti ja mehaniseeriti viimase võimaluseni nii, et see vajab nüüd vähe inimjõudu. Veevär-

ki peetakse parimaks Euroopas. Eraisikuid ja võõraid veevärgi ja basseinide juure ei lasta. Varssavi veevärgi üle on poolakad uhked ja täie õigusega.

Tulevikus on kavatsus ehitada mitmele poole linna sees kinniseid veereservuaare ja purtskaeve, et kindlustada vee saamist vaenlase pealetungi puhul sõja korral. Osaliselt on selle teostamisele juba asutud.

Valitsemise otstarbeks Poola vabariik on jaotatud seadusandlikus korras 16 vojevoodkonnaks (kubermanguks), 277 maakonnaks (powiatowy), 40 mittemaakonnalinnaks, 586 linnaks, 12.610 maakogukonnaks ja peale selle 2.366 mõisakogukonnaks. Poola seadusandlus puudutas suuremalt jaolt varemalt Venemaale kuuluvaid kongress-Poola maa-alasid, kus omavalitsuste kujundamisel peeti silmas saksa seadusandluse eeskujut, sest kongress-Poolas ning ida provintsidest enne maailmasõda polnud mingit maakonna omavalitsust.

Poola omavalitsuste korraldavateks organiteks on valitud nõukogud. Vojevoodkondade ja maakondade nõukogud valitakse üldise, salajase, võrdse, ning proportsionaalse valimiseaduse alusel.

Vojevoodkondade ja maakonna omavalitsuse täidesaatva organite moodustamisel ja kujundamisel on mõõduandvaks põhimõte, et esinduskogude poolt (nõukogude) valitud kolleegiumid töötavad koos riigiasutuste esindajatega, viimaste eesistumisel.

Poola kogukonna mõiste vastab enamasti küla mõistele. Linna- ja maakogukonnad on ühtlasi omavalitsuse üksused.

Maakonna omavalitsus on kaheastmeline. Maakonna eesotsas seisab siseministri poolt nimetatud starosta (maanõunik). Ta on valitud maapäeva maakonna nõukogu eesistuja.

Starostal riigivõimu esindajana on peale omavalitsuslike ka teised suured administratiivsed ülesanded ja õigused.

Kuivõrd suureks ja tähtsaks meheks peetakse Poolas starostat, võib väga hästi ja piltlikult iseloomustada seda ühe kõrgema võimukandja ütelsega: „et tähtis pole, mida soovib rahvas — tähtis on, mida tahab starosta (maanõunik — vanem)“. Nähtavasti selle väljendusega taheti eriti kriipsutada alla Poola riigis asuvaid vähemusrahvaid, kes sageli oma püüetes väga agressiivsed ja isegi vaenulised Poola rahvusele.

Igal vallal (gmina) on oma vanem

(wójt). Wójt'ile allub soetys — külavanem. Vald koosneb mitmest külast, nii et wójt seisab mitmest külast koosneva kogukonna eesotsas. Tavaliselt mitmel külal on ühised majanduslikud ja kultuurilised huvid, sellepärast nad ühinevad gromada'deks, mille etteotsa valitakse kõigist ühinenud külakogukonna liikmeist nõukogu-kogukonna täiskogu otsustava asutusena. Täidesaatja võimu teostajaks valitakse aga vanem — soetis, kellel on abidena kaks kogukonna esitajat. Soetys võtab vastu mitmesuguseid makse, mis ta on kohustatud andma edasi vallavalitsusele (gmina'le). Üldiselt soetys'e õigused ja kohused senini ei ole seadusandlikult veel leidnud fikseerimist, vaid on väljatöötamisel. Soetys'e kompetentsi kuuluvad heakorra ja kultuuriliste ülesannete teostamine (tuletõrje, kaevude asutamine ja kaevamine, seltsimajade ehitamine jne.), kuid mingit administratiivset võimu tal ei ole.

Mõisate maa-alad on jäetud väljaspool väikeste kogukondade organisatsiooni. Kogukonna nõukogu valimisi peetakse kogukonna kõigi täisealiste liikmete koosolekul.

Järevalvet omavalitsuste üle teostatakse kõrgemaastmeliste omavalitsusasutuste (näiteks vallaomavalitsuse üle — maakonnavanem — starosta, viimase üle omakord vojevoodkond jne.) kaudu. Seadus usaldab järevalve osaliselt ka administratiivkohtutele.

Administratiivkohtud on eraldatud üldkohtutest. Administratiivkohtu ülesandeks on valitsuse- ja omavalitsusasutuste otsuste seadusepärasuse üle otsustamine.

Administratiivkohtu kohtunikele on kindlustatud kohtunike õigused. Kõigil administratiivkohtu kohtunikel peab olema juriidiline haridus.

Nende ridade kirjutaja Poola pealinast sõidutati provintsi — Varssavi kubermangu — tutvuma kohapealsete omavalitsusasutustega.

Esiteks näidati Otvotski (Otwock) linna, mis asub Varssavist umbes 30 km kauguses. Alalisi elanikke on seal 12.000. Suvel koos suvitajatega aga kaks korda nii palju. Mõni aasta tagasi ehitas linn suurepärase kasiino, mis maksis miljon zlotti (umbes 70 miljoni senti). See viis linna võlgadesse. Loodeti, et valitsus annab loa avada mängupõrgu, millise eeldu-

sega kasiino ehitati, kuid seda luba ei antud ja nüüd haigutab kasiino tühjalt.

Sealt siirdusime Karczew'i gmina'sse. See pidi olema üks viletsamaist sarnasest. Kuid ta jättis siiski meie keskpärase valla mulje.

Kõigis valdades on sisseseatud ameerika raamatupidamise süsteem, mis peale kõigi katsetamiste osutus kõige otstarbekohasemaks, sest sellise arvepidamise sisseseadmine ja pidamine nõuab võrdlemisi vähe kulu ja aega, teisel poolt aga näitab kõikide arvete liikumist (pearaamatus) ülevaatlikult ja ühtlasi hõlbustab ka aruannete kokkuseadmist.

Vallasekretär saab palka kuus 390 zlotti (Kr. 270.—), prii korteri, kütte ja valgustuse.

Karczew'i vallas on siiski 10.360 elanikku, 35 küla, 2617 talu ja 11 mõisat. Mõisad on suured — 600 kuni 1000 ha. Maa puudus maarahval on suur, kuna Poolas maakorralduse alal pole suuremat midagi tehtud ning aadli ja mõisnikkude käes on hiigla maa-alad. Nii ühe poola krahvi (Olgu tähendatud, et Poola põhi-seadus ei tunnusta seisuslikke eesõigusi, samuti vappe, seisuslikke ja muid tiitleid, välja arvatud teaduslikud, ameti ning kutselised tiitlid, kuid sellele vaatamata, väga armastatakse vappe ja kuuluda aadli seisusesse) mõis suuruse poolest ületab isegi meie Valga maakonna.

Makse tuli Karczew'i vallas 39 zlotti aastas elaniku kohta.

Kõne all olevas vallas töötab peale sek-

retäri veel kolm abi. Sekretäri ja tema abide vahel on töö jaotatud. Nii ühe käes olid maksuasjad, teisel — kirjade registreerimine ja kantseleiline töö, kuna kolmandal — kaitseväelaste kohta arvepidamine jne.

Abisekretärile maksetakse kuus pal-ka 150—160 zlotti ja peale selle prii korter, kütte ja valgustus.

Vallavolikogude koosolekuid peetakse kord kuus, millest osavõtt sunduslik.

Volikogud on eestkätt nõuandvad organid, sest nende otsused astuvad jõesse starosta kinnitusel.

Starostal on kaunis suured õigused, ta on nagu väike keiser oma riigis. Ainuüksi starosta ilmumine paneb terve valla ametkonna eesotsas politseiga kihama, mida nende ridade kirjutajal oli juhus näha. Kõrgem kohalik politseinik ilmub alati raportiga starosta ette tema ilmunisel valda. Starostale allub seega ka politsei.

Starostal on õigus administratiiv-korras karistada kreisiametnikke ja eraisikuid kuni 100 zlotini.

Tavaliselt tabab see karistus lohakaid mittemaksjaid jne. Kuid karistuse määramisega on starosta harilikult väga ettevaatlik, pidades selle üle nõu valitud maavalitsuse liikmetega.

Valdade ja linnavalitsuste eelarved (viimased kuni 25.000 elan.) kinnitab starosta, samuti igasugu aruanded.

Valla üldkulud moodustasid 1932/33. eelarve-aastal 43.517.—, 1933/34 — 55.103.— ja 1934/35 — 55.278.— zlotti.

Tähtsamad ja suuremad kulud olid:

	adm.	haridus.	teede.	hoolek.	terv.	mitm.
1932/33. a.	15.045.—	16.548.—	1.614.—	513.—	471.—	705.—
1933/34. a.	14.925.—	16.392.—	5.500.—	750.—	5.400.—	60.—
1934/35. a.	15.798.—	17.278.—	6.000.—	5.350.—	385.—	5.187.—

Suuremad tulud olid:

	riigilt mitm. maksude a/l.	omaval. maks.	mitmesug.
1932/33. a.	14.480.—	16.147.—	4.219.—
1933/34. a.	22.367.—	20.834.—	8.967.—
1934/35. a.	15.867.—	22.825.—	14.401.—

Summade numbrid on toodud zlottides.

Arvan, et arvud räägivad juba küllalt selgelt, sellepärast pikemalt ei tarvitse nende juures enam peatuda.

Järevalve omavalitsuste üle on kõva ja karm. Kõiki omavalitsusi revideeritakse vähemalt kord aastas, peale selle etteteatamata revideerimisi kaks-kolm

korda. Välisrevisjoni alal Varssavi maakonnas töötavad kaks inspektori vallaomavalitsuste ja üks linnade jaoks. Korralised revideerimised toimetatakse väga põhjalikult ja kestavad paari nädala ümber. Sellepärast kuritarvidusi viimasel ajal tuleb harva ette.

Kas vallakohus tagasi?

„Vaba Maa“ nr. 160 ja 161 kirjutab keegi „Index“ pikalt ja laialt küsimuse üle — Kas vallakohtud tagasi? — ja jõuab otsusele, et vaevalt vallakohus võiks olla rüppumatu ja erapooletu, mispärast mõtet ei ole tagasi kutsuda varjuriigist asutust, kelle asjatundlikkus ja erapooletus oleks väga suure küsimusemärgi all?

Mõttetu on hakata polemiseerima autoriga, sest igal on oma arvamine ja vaevalt parandab see asja. Tahaksime vaid küsida hra „Indexilt“, kas tal tõesti pole teada, et vallakohtud ei ole varjuriigis, vaid ajavad praegugi hoolekande ja pärandusasju, nagu nad seda teinud on aastakümneid? On samased kollegiaalsed kohtud nagu linnades vaestelaste kohtud. Milleks sarnast süüdistust tõsta, et nad pole erapooletud või küllalt asjatundlikud? Suureks argumendiks peab autor arvestuse, et vallakohus tulla kallis ja on ebaõiglane. Sarnane väljendus ei pea aga paika, sest kui maarahvas soovib omale kohut, mis vastab maaoludele, siis on kohutu ülevalpidamine ka tema enese asi ja linnameeste kukrust ei tule sinna midagi. Kui aga autor arvab, et misjaoks maarahvas kulutab asjata oma kohtu peale, andku see osa toetuseks üldasjade korraldamiseks, — vaat see on juba ebaõiglane. Et vallakohus ei saa olla õiglane, see on ainult tühipaljast sõna ja selleks peaks vähemalt tõendused olema. Vallakohtud ajavad praegu asju ja omas kollegiaalses koosseisus ei ole kellegile põhjust andnud kahtlustamiseks ebaõiglus.

Maarahvas on kõik see aeg, millal vallakohtutelt õigus võeti nõude- ja süüteoasjade kohta, õigustatult pahandanud ja nõudnud vallakohtu uuesti sisseseadmist.

Pole ka valdades puudus haritlastest ega kohtutegelastest, nii et autori arvamine on selles asjas liig nõrgal alusel ja näha on, et külaelü on temale täiesti võõras.

Ei ole ju meil ka veel kombeõigus täiesti kadunud ja see räägib vallakohtude uuesti ellukutsumise poolt. Seaduse tundmises ei maksa autor kiidelda, sest kui vallakohtud vaestelaste kohtuna keerulistest hoolekande- ja hoiuasjadest jagu saavad, siis ometi nõude- või vähema tähtsusega süüteo asjade arutamine ei või neile teha raskusi, ega nõua rohkem asjatundlikkust.

Kui autor katsub vallakohtu vallavoli-

kogudega võrrelda, siis on juba sellest näha, et vallaolude tundmine on temale võõras. Mis vallavolikogudes sünnib kollektiivsete valimise ja maasaajate kandidaatide ülesseadmisel, siis seda ei saa võrrelda kohtualaga, kus maksavad kindlad reeglid. Samuti ei näi autorile selge olevat, kuhu ja kellele vallakohtu otsuse peale edasikaevata tuleks? Edasikaebusi tulla tublisti ja kui nii, siis tulla rahukohutunikke rohkem senisest ametisse panna, kui eeldada, et vallakohtu otsuste peale edasikaebe instantsiks jääks Rahukohtunik. Jällegi arusaamatus — kui rahukohutuniku töö vähemaks jääb asjade võrra, millised lähevad vallakohtu arutada, milleks siis karta, et edasikaebuste arutamiseks nende komplekti suurendama peab? Ei ole kunagi ega kusagil olnud, et antakse 100% edasikaebusi — sarnane arvamine on eksitus või mitteteadmine. Ei tule kellegil mõttesegi vallakohtuid väljalülitada ühtlasest kohtusüsteemist, vaid nad jäägu kohtusüsteemi tervikusse kindla üksusena. Pole ka viga kui Rahukohutuniku juures kaasistujaiks kutsutakse vallakohtu esimehi, vallakohtu otsuste peale edasikaebuste läbivaatamiseks. Rahukohtunik oleks siin eesistuja ja vallakohtute liikmed ehk esimehed kaasistujad, mis moodustaks midagi sarnast endisele Ülem-talurahva kohtule. Edasikaebus antakse vallakohtu kaudu jaoskonna Rahukohtunikule ja see määrab teatud päeva vallakohtute asjade arutamiseks edasikaebe korras. Katsatsiooni instantsiiks oleks juba Rahukogu. Asjad, mis apellatsioon korras alluvad Rahukohtunikule, otsuste jõusseastumisel saadetakse tagasi vallakohtu arhiivi, nii et Rahukohtunik ei koormaks end nende alalhoiuga ja otsuste täideviimisega.

Imelik, et vastuväidete toomisel ei selgitata asja sisulist külge, vaid minnakse materdama ja mustama seda, mis tuhandetele meeldib ja ühele või kahele ei meeldi. Peetagu mees, et maarahvas moodustab meie rahvaarvust pea $\frac{2}{3}$ ja siin ka $\frac{1}{3}$ oleks vastuvaldus asjata. Isegi valitsusvõimud on äratundmisele tulnud, et vallakohtute kaotamisega tehti suur viga ja seda on vaja parandada. Pole midagi võimatut tahetud, vaid seda, mida loogiliselt arvab ja mõtleb maarahvas oma kasude ja huvide kaltsel olles. Seda kõike aga mõne üksiku poolt maha teha oleks lausa ülekohtus.

Mida hästi näib teadma autor on see, et tema arvates kohtunik pida-
vat saada teoreetilise ettevalmistuse
ülikoolis (4 a.), siis 3—5 a. kohtu-
ameti kandidaadi ametit ja siis alles
võivat ta kohtunikuks olla, kes „asjatund-
lik“ ja „erapooletu“. Kuid meil on palju
kohtunikke, kes pole ülikooli näinudki ja
kas nad on halvemad kohtunikud? Autor
küüb: „Kas võime lugeda kohtuniku kut-
se jaoks kõlblikuks harilikku maameest,
põllumeest, kalurit, kaupmeest?“ Peetagu
aga meeles, et see kohtunik mõistab kohut
omasuguste üle oma südametunnistuse
järgi ja teda valib kogukond oma
kohtunikuks, ning teda ei määrata kellegi-
le kohut mõistma. Pole temal vaja tunda
4600 §-list Balti Eraseadust peast, mida
ei tunne ka ülikooli haridusega kohtunik.

Et „kehvad“ vallad ei jõuaks oma kohtu-
nikele palka maksta on arusaamatus ja
olukorra mittetundmine, sest peetagu mee-
les, et ka vallakohtul on omad sissetule-
kud kogukonnalt ja maamehel on palju
röömsam maksta tasu oma valitud töö-
mehele, kui et temale makse peale pan-
nakse, mille otstarvest ta aru ei saa.

Maaomavalitsuste Liit ja vallaomava-
litsused ärgu lasku ennast kõigutada mõ-
ningatest kirjutistest, vaid tehku tööd ja
nõudku, et maarahvas uuesti saaks oma
enese kohtu, mille ta kaotanud olude kee-
rises. Omale õigusemõistjaid valida, oma-
da oma enese kohus, on suurem ja õilsam
saavutus vabale ja iseseisvale rahvale.

Vallakohtu pooldaja.

Tööstusliku töö seadust tuleb muuta.

Tööstusliku töö seadus (TTS), mis
meil Vene pärandusena veel maksab ja
mille täiendusena rakendakse igasuguseid
rahvusvahelisi konventsioone, ei ole sugu-
gi kooskõlas praegusaja elunõuetega ega
vasta ka omavalitsuste huvidele. Oleks
ammu aeg olnud Tööstusliku töö seadust
muuta, kuid senini ei ole seda kahjuks
mitte tehtud. Sotsiaalkindlustuse seadu-
sed on tarvilikud, kuid nende väljatöötamisel
tuleb ikkagi arvestada majanduslike
võimalustega ja üldise olukorraga ning
luua sarnane konstruktsioon, mille juures
nii töölised kui ka ettevõtjad oleks asetatud
ühisele tasemele.

TTS-es on loetletud tööde liigid, mil-
les töötavad töölised kuuluvad kindlustu-
sele haigekassas sama seaduse § 258 põh-
jal. Neist normidest välja minnes ja ar-
vesse võttes veel seda, et paljude konvent-
sioonide eriti aga 1924. aasta Seadus las-
te, alaealiste ja naiste töö kohta tööndus-
ettevõtetes on käitise mõiste viidud nii
laialdasele alusele, et on isegi raskeks
muutunud igakord kindlaks teha, missu-
gune tööline kuulub kindlustusele haige-
kassas ja missugune mitte. Sarnane eba-
määrane seisukord on esile kutsunud terve
rea protsesse, mis aina koormavad
omavalitsuste tööd ja millest ei ole mingit
kasu töölisele. 1932. a. arvati haige-
kassade alla paljude omavalitsuste ehituse
ja ehituste korrashoiutööd, millise otsuse
sisu jäi väga ebamääraseks, mis pani

omavalitsused väga raskesse seisukorda,
sest ei teatud, missugust töolist arvata
haigekassa alla ja missugust mitte. TTS
III peatükis ettenähtud kohustuste täit-
miseks töölise haigusjuhtude vastu kind-
lustamise asjas ei vaja mitut eeltingimust
— seda vähemalt teoreetiliselt, kuid prak-
tiliselt osutub olukord hoopis teiseks.

Praegusel momendil on omavalitsused
pandud eraettevõtjatega ühesugusele sei-
sukohale. Omavalitsus ei ole aga mitte
oma tegevussihilt sugugi võrreldav era-
ettevõtjatega, sest omavalitsustel tuleb
Põhiseaduse § 75 ettenähtud sunduslik-
kude avalikkude ülesannete teostamisel
pidada terve rida asutisi, kes kõik tegut-
sevad ühiskonna huvides ja tema heakor-
ra tõstmiseks. Omavalitsust, kui ettevõt-
jat ei saa mitte kohelda eraettevõtjana,
sest nende mõlemate tegevuslaad ja sihid
on väga lahkuminevad.

Tööstusliku töö seaduse ülesanne on
parandada töölise seisukorda, võimalda-
des neile arstiabi ja abiraha haiguste pu-
hul kui ka toetust õnnetusjuhtumiste kor-
ral. Kõik omavalitsused kindlustavad
oma ametnikele ja töölisele omavalitsuse
arvel haiguse korral arstiabi ja rahalise
toetuse saamise, mis ei ole üldiselt sugu-
gi halvemalt korraldatud kui seda võimal-
dab Tööstusliku töö seaduse ette nähtud
kord. Need arstiabiandmise määrad on
omavalitsuste esituskogude poolt maksma
pandud, mis pärast omavalitsuste täide-

saatvad organid, kui avalikõiguslikud asutised, on kohustatud ka nende normide alusel käima ega tohi sellest kõrvale kalduda. Oleks täiesti loomulik ja arusaadav, et kui omavalitsus kindlustab tööliste haigusjuhtude kordadel arstiabiandmise, siis ei oleks vajadust neid samu töölisi arvata haigekassa alla. Eraettevõtja poolt antud lubadust muidugi ei saa arvesse võtta, sest eraettevõtja võib sellest kõrvale kalduda, mida ei saa eeldada aga omavalitsusest. On isegi ette tulnud sarnaseid juhte, kus üks isik on sotsiaalselt kindlustatud kahel teel — ühelt poolt alludes Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseadusele ja teiselt poolt arvatud ka haigekassa alla.

Oleks täiesti loomulik, arusaadav ja otstarbekohane, kui omavalitsuste töölised mitte ei kuuluks haigekassade alla,

vaid et neid sotsiaalseks kindlustaks omavalitsus ise, tema esituskogu poolt välja antud normide alusel. Sarnane kord vähendaks omavalitsuste tööd, ei tekitaks arusaamatusi ning oleks tööliste endile ka kasuks. Töölisele oleks ükskõik, kelle poolt ta sotsiaalselt kindlustatud on. Haiguse kordadel arstiabikorraldamist suudaks omavalitsus hoopis paremini korraldada, kui seda teevad haigekassad.

Ulaltoodud küsimuse otsustamine on eluline, millega ei tohiks mitte viivitada. Võib olla küsimuse otsustamisel jaatavalt, vähenevad haigekassa tulud, kuid sellega ei tule arvestada, kui päevakorral on omavalitsuste üldhuvid. Maaomavalitsuste Liit peaks küsimuse päevakorrale tõstma ja astuma selle lahendamiseks vastavaid samme.

H. M.

Omavalitsuste päevauudiseid.

Vallasekretäride kutseeksamid

korraldab Harju ajutine maavalitsus politseikooli ruumides, Lai tän. 30. Eksamite algus 17. septembril kell 10. Eksamitele lubatakse isikuid, kes vastavad RT nr. 22 — 1926. a. avaldatud eksamikava § 3 nõuetele. Kirjalikud tempelmargiga varustatud sooviavaldused lühikese elulookirjeldusega ja eksamikavas ettenähtud kõigi dokumentidega saata maavalitsusele hiljemalt 1. septembriks s. a. Hiljem antud avaldusi arvesse ei võeta. Eksaminantidel tuleb kaasa võtta kirju-

tustarbed ja raamatupidamise blanketid.

Eksamikava on avaldatud ajakirjas „Maaomavalitsus“ nr. 6 — 1926. a.

Vallavalitsuse revideerimist

19. ja 20. juunil Kaelase vallavalitsuses toimetas Pärnu aj. maavalitsuse revident, kusjuures leidis vallavalitsuse arvepidamise, asjaajamise ja kassa korras olevat. Kaelase vallavanemaks on A. Blande ja vallasekretäriks H. Blumfeldt.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus Nr. 15. Valla hoolekandekohtu sõidu- ja päevarahadest. Vallavalitsus palub lühkesti teatada, mille alusel on õigus saada valla hoolekandekohtu liigetel ja kirjutajal väljasõitude puhul sõidu- ja päevaraha?

Kas päevaraha tuleb maksta vallavolikogu poolt määratud päevarahade normi järgi, või tuleb maksta „Ametsõitude tasu seaduse“ (RT nr. 30 — 1932. a.) alusel — jaataval korral, kas tuleb maksta sama seaduse § 5 alusel, kuupalga

suuruse järgi või § 14 viimase lõike kohaselt, kui kohtutegelastele, kuigi nende palgad ei küüni seal tähendatud normideni?

V. vallavalitsus.

Vastus: Ametsõitude tasu seadus ei tule käesoleval juhul kohaldamisele. Päevaraha tuleb maksta Vallakohtu seaduse (V. S. K. XVI) § 47 alusel vallavolikogu poolt määratud normide järgi.

Vastutav toimetaja: F. Wellner. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.